

CAPUT XXII.

ANGLICANUM SCHISMA IN MANIFESTAM HÆRESIM ET APOSTATICAM DOCTRINAM TRANSIISSE.

1. *Anglicanam sectam in plures hæreses prorupisse, auctoritate Patrum ostenditur. — Experientia eadem veritas roboratur.* — Quoniam rex Angliæ plus nomen hæresis quam schismatis abhorrere videtur, ostendendum a nobis ulterius est, eo demum Anglicanum schisma pervenisse, ut non in unam tantum, sed in plures et manifestas hæreses proruperit. Hoc imprimis probamus ex quadam verissima Sanctorum Patrum doctrina, dicentium, schisma diuturnum in hæresim transire. Sic Hieronymus, dicto loco ad Titum 3, dixit, in principio posse intelligi ex parte diversum ab hæresi: *Ceterum (addit) nullum schisma non sibi aliquam confugit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.* Et propterea dixit Augustinus, lib. 2 contra Cresconium, c. 7, *hæresim esse schisma inventum, quia solent, ut dixi, hæretici propter aliquam controversiam, vel indignationem, aut cupiditatem non expletam, aut ambitionem non obtentam, ab Ecclesia in principio separari, quoad obedientiam et unionem; postea vero, ut in schismate perseverare possint, ad hæresim transire.* Quod exemplis ab antiquitate petitis quasi inductione quadam facile ostendi posset, ut de Novato passim legimus apud Cyprianum et Augustinum, qui ep. 164 ad Emeritum, ad illos ait: *Neque vobis objicimus, nisi schismatis crimen, quod etiam hæresim male perseverando fecistis.* Sic etiam de Meletii secta refert idem Augustinus, lib. de Hæres., ad Arianos tandem transiisse, quamvis in principio tantum schisma fuerit, quod nunc etiam Anglis accidit. In principio enim, cum Henricus neque Lutherum, neque Calvinum secutus fuerit, schismatici, ab ipso facti, post non multum tempus ad Calvinistas transierunt.

2. *Duplex ratio prædicti experimenti assignatur.* — Ratio autem hujus experimenti duplex reddi potest. Una, quam tetigit Hieronymus, quia perseverantes in suo schismate, statim (quod naturale est) factum suum et audaciam honestare ac defendere cupiunt; et ideo ad hæresim declinant, qua possint factum illud honestare, vel laudando ut bonum quod pravum est, vel negando esse faciendum, quod præceptum est; vel (quod in idem

redit) negando esse præceptum, quod ab Ecclesia Catholica traditum est. In quibus omnibus modis et aliis similibus, hæresis involvitur. Quia licet operari malum, quod lex Christi prohibet, non sit hæresis, sentire tamen cum pertinacia non esse malum, quod fides docet esse prohibitum, hæreticum plane censendum est. Altera ratio est, quia licet schisma in rigore distingui seu præscindi possit ab hæresi, adeo tamen est illi affine et propinquum, ut si perseveret, facile in illud transmutetur. Unde Ambrosius, lib. de Obitu Satyri, narrans Satyrum post naufragium, Ecclesiam quæsiisse, in qua Deo pro liberatione gratias ageret, et advocasse ad se Episcopum, eumque interrogasse, *utrumcumque Episcopis catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesia conveniret, subjungit inferius, postquam Satyrus intellexit illum Episcopum esse schismaticum, noluisse ibi gratias agere, neque cum illo communicare, quia licet ille Episcopus esset hæres Luciferi schismatici, et non hæretici (ut significat) nihilominus (ait) non putavit tamen fidem esse in schismate; nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus et membra lacerrari. Etenim cum propter Ecclesiam Christus passus sit, et Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, a quibus evacuatur Christi passio, corpusque distrahitur.* Quod ita interpretor, schismaticum scilicet in principio agere contra fidem quam Ecclesiæ debet, practice, seu opere ipso, vel certe agere contra fidem, id est, fidelitatem et obedientiam, quam debet Ecclesiæ; postea vero, ut in suo schismate perseveret, etiam negare Ecclesiæ illam fidem, quæ consistit in credendo ipsam Ecclesiam esse unicam Christi sponsam, columnam et firmamentum veritatis. Qui transitus facillimus est: nam si Paulus ad Timot. scripsit, repellentes bonam conscientiam, circa fidem naufragavisse, quanto facilius credendum est id accidere in pertinaci schismate contra Christi Ecclesiam. Merito ergo timuit, vel non putavit Satyrus fidem esse in schismate.

3. *Schisma charitati per se opponitur, et diuturnitate tenebras menti offundit.* — Accedit quod schisma proxime oritur ex aliquo odio proximorum. Nam, licet ex contentione aliqua, vel ambitione, vel inordinata cupiditate, vel invidia, oriri soleat, ut Patres tradunt, et experientia docet, proprie tamen et per se charitati opponitur, quæ Ecclesiæ Christi de-

betur, et ideo odium proximi includit; hoc autem odium, perseverando in schismate, nutritur et augetur, et ita facile inducit in mentis cæcitatem atque ad hæresim. juxta mentem Augustini in illud 1 Joan. 2: *Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, et nescit quo tendat, quia tenebre obcæcaverunt oculos ejus.* Quæ verba de schismaticis interpretatur Augustinus ibi, tract. 4, dicens illos ita excæcari ex odio veræ Ecclesiæ, ut illam non videant, et facilius illuc faciem impingant, quam illic habitaculum quærant. Sic etiam dixit Optat., l. 4 contra Parmeniam: *Schisma sparso coagulo pacis dissipatis sensibus generatur livore, nutritur amulatione, et litibus roboratur, ut deserta matre catholica, impij filii dum foras exeunt, et se separant a radice matris Ecclesiæ, invidia fulcibus amputati, errando rebelles abscedunt.* In quibus verbis alia etiam indicatur ratio: nam schismatici cum ab Ecclesia præscindantur, et synagogam extra illam congregent, eo ipso dedignantur Ecclesiam sequi, præsertim quando in schismate obdurati perseverant, et ideo carere incipiunt regula veritatis, ex quo necessitate quadam consequitur, ut in errores et hæreses prolabantur, vel novam inveniendò, vel alicui jam inventæ adhærendo, ut distinctum aliquid ab Ecclesia, a qua recesserunt, habere videantur. Nam si in eadem fide perseverarent, non possent novum aliquid, aut aliud agere, nisi quod jam dudum apud suam didicerant matrem, ut Optatus supra dixit. Propter quod sæpe Cyprianus inde oriri affirmat schismata et hæreses, quod sacerdoti Dei non obeditur, neque unus ad tempus judex vice Christi cogitatur, ut ait ep. 55. Et in 69 addit, *congregationem perseverantem in schismate intra breve tempus carere veris Episcopis, et Pastoribus, quia cessat vera origo, successio, et ordinatio.* Unde tandem consequitur ut careat etiam vera doctrina et sanctitate; nam ad illam conservandam in unitate fidei, et vitæ sanctitate usque ad consummationem electorum, dedit Deus Ecclesiæ suæ Pastores, et Doctores, teste Paulo ad Ephes. 4.

4. *Anglicanum schisma ad hæresim jam pervenisse ex dictis concluditur.* — Schismatis defendendi causa, novam sibi hæresim Henricus VIII excogitavit. — Propositæ autem rationes evidenter in Anglicano schismate procedunt. Constat enim illud esse satis diuturnum; nam per septuaginta annos vel amplius duravit, et licet interruptum fuerit per breve reginæ Mariæ tempus, statim renovatum est,

posteaque plus quam quinquaginta annis continuis duravit. Deinde cum cœperit per separationem a cathedra Petri, et negando obedientiam Summo Pontifici, licet in principio, factò tantum, ex inordinato affectu luxuriæ tentatum fuerit, postea circa jus ipsum erratum est; et doctrina introducta, qua cœpit in Angliæ prædicari, Ecclesiam Christi non habere unum spirituale caput, nec Romanum Pontificem ut tale recognoscendum esse, sed in unoquoque regno, vel republica suprema in temporalibus esse proprium caput supremum in spiritualibus, illudque non esse aliud præter regem, vel principem temporalem, aut senatum respective. Quæ tota doctrina hæretica est, et contra Scripturam sacram, et contra perpetuum ejusdem Ecclesiæ sensum, et Patrum traditionem, ut in l. 3 ex professo ostendemus. Ita ergo (quod ad primam rationem attinet) in Henrico VIII ad litteram impletum est, quod Hieronymus dixit; nam sibi hanc construxit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videretur. Non enim poterat regia majestas, vel potius humana præsumptio ita pertinaciter in gravissimo facinore perseverare, nisi in aliud gravius incidendo, quo prius defenderet, et recte factum esse contenderet. Qui error ita Henrici animo adhæsit, ut non solum in illo mori non dubitaverit, verum etiam novo præcepto de filio in eodem errore educando, in aliis catholica fide retenta, illud confirmaverit. Vel certe si mente non crederet quod sic præcipiebat, in eo maxime ostendit (quod ad alteram rationem spectat) quam ingens odium contra Romanam Ecclesiam conceperat, siquidem contra mentem suam, et cum æterna morte animæ suæ, in eodem schismate mori, et illud per modum dogmatis seu doctrinæ exterius tueri, et in filio, et in regno suo perpetuo stabilire voluerit. Cum ergo Angliæ in hoc puncto non solum factum, sed etiam jus usurpare, et doctrinam defendere conetur, vel ex hoc solo manifestum est sectam illam non tantum schismaticam, sed etiam hæreticam esse.

5. Post mortem autem Henrici statim Anglicanum regnum schismaticum Calvinianam sectam, quamvis fortasse non puram, sed mistam ex Lutherana, et aliis, amplexum est, et ita etiam in illo schismate, quod in secunda ratione de diuturno schismate dicebamus, et ex eisdem causis, seu radicibus, et cum eisdem effectibus seu signis hæreticis impletum videmus. Nam imprimis odium in Romanam

sedem mirum in modum in dies auctum est, et ut quotidie magis invalescat, et in animis omnium radice, industria dæmonis factum est, ut parentes et magistri ab infantia in puerorum animis talem de Papa conceptum seu apprehensionem imprimant, ut simplices et vulgares homines crudelem tyrannum, horrendum idololatram, ac denique monstrum quoddam, potius quam hominem, audito Papæ nomine, concipiant. Nec mirum est si communis plebs in tanto errore versetur, si quidem rex ipse, in sua Præfatione, pag. 14, affirmare audeat, *Pontifices per ambitiosam tyrannidem sibi in temporalium regum jura auctoritatem injuste usurpasse*. Et iterum pag. 22: *Hanc in reges potestatem a Pontificibus inique usurpatam*. Rursus pag. 24, a Catholicis extrui Pontificis imperium adeo immane, ac solutum, ut ad libidinem condonare atque adimere regna possit. Ita enim Cardinali Bellarmino tribuit. Iterum pag. 24: *Magnus ille pastor, instar ovium, ad occisionem ducere vos pro libidine sua potest*. Alibi, pag. 27: *Cum antiquitus Clerici nihil ultra decimas appetent, usque contenti viverent, nunc Papa clericorum caput, non nisi tertia civium, et bonorum, ac fundorum parte in omnibus regnis et provinciis accepta, acquiescit*. Ulterius pag. 61, *secularem Pontificis in reges dictaturam præcipuis fidei catholice articulis enumerat*. De Cardinali Bellarmino loquitur, et absolutam potestatem dominandi per illam sæcularem dictaturam intelligit. Et alibi, pag. 72, in eodem sensu inter multa, quæ refert, vel potius irridet tanquam a Pontificibus usurpata, hoc ponit: *Omni potestate, tam spirituali, quam temporalis præditi*. Et infra, pag. 128: *Qui pro Deo Papam colunt, eumque sic habent quasi Scripturam loquentem; postea vero de eisdem Catholicis ait, tribuere Pontifici supremam in temporalibus potestatem supra reges ac principes, utique in sensu in aliis locis ab ipso declarato*.

6. *Refutatur*.— *Posse Pontificem pro libito regna adimere nullus Catholicus asseruit*.—Hi et similes sunt colores, quibus rex Pontificem summum, ejusque regimen depingit, in quibus tamen nihil est quod non sit a seductoribus confictum, vel male interpretatum, et incaute, et per veritatis ignorationem a rege creditum et scriptum; ut mirum non sit, rudem plebem his fabulosis exaggerationibus decipi, quandoquidem seductores etiam regem ipsum fallere et decipere potuerunt. Nam imprimis quod Pontifex regum potesta-

tem non usurpet, toti orbi notum est, et ipsi Pontifices in suo jure communi testatum ab ipsis esse voluerunt. Nam de rege Anglorum loquitur Alexander III, cum dicit: *Nos attendentes quod ad regem pertinet, non ad Ecclesiam, de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri regis Anglorum detrahere, mandamus, quatenus regi judicium possessionis retinquentes*, etc. Et de rege Gallie dixit Innocentius III: *Non putet aliquis, quod jurisdictionem illustris regis Francorum perturbare aut minuere intendamus*. Et alibi, idem Pontifex affirmavit, *regem in temporalibus superiorem non recognoscere*. Constat igitur Pontifices jura regum non usurpare. Unde longe certissimum et notissimum est, neminem catholicorum Doctorum affirmasse, *posse Pontificem ad libidinem regna condonare aut pro libidine adimere*. Qui enim vel in uno judicio regiam jurisdictionem perturbare nolunt, quomodo regna ipsa sua libidine perturbabunt? Multo vero intolerabilius est cogitare, nedum scribere, *pro libidine sua posse Pastorem hunc oves occidere, aut similem tyrannidem, per hanc exaggerationem indicatam, exercere*. Quin potius non potestatem modo, verum etiam solum usum illi imponere, gravissima et impiissima detractio est eorum qui, regem decipiendo, ipsum irritare voluerunt. Hoc autem evidentius constabit ex his, quæ de legitima potestate Pontificis in christianos reges I. 3 ostendemus, ubi etiam justum usum illius explicabimus; nam forte sectarii non solum ex malitia, sed etiam ex ignoracione, et defectu Theologicæ doctrinæ ista confingunt.

7. *Pontificem tertiam partem bonorum civium sibi usurpare contra omne jus factive veritatem confingunt hæretici*.— Deinde quod de Pontifice asseritur, *non acquiescere, nisi accepta tertia civium bonorum, et fundorum parte in omnibus regnis et provinciis, contra omne jus canonicum est, ut in proprio opere de decimis ostendimus; neque minus contrarium est usui, ut in omnibus regnis et provinciis catholicis notissimum est*. Quod si fortasse sit sermo de fundis et bonis voluntarie donatis Ecclesiæ, semper in Ecclesia observatum fuit, ut bona hujusmodi jura decimarum non minuerent, nec in eis computarentur, sed cum illis ad pios ecclesiasticos usus conservarentur. Præterquam quod, illis omnibus etiam computatis, sine fundamento asseritur, illam esse tertiam partem bonorum orbis catholici, multoque magis voluntarie

fictum est, ad eam proportionem, seu mensuram exigi, et sine illa quota parte Pontificem non acquiescere.

8. *Vendicantur Catholici ab aliquibus regis impositionibus*.— Denique quod rex ait, Catholicos Pontificem pro Deo colere, et verba ejus ut scripturam sacram habere, facile intelligitur per exaggerationem dictum, ad eandem quam diximus de Pontifice existimationem, in hominibus, qui voces distinguere nesciunt, generandam. Qui enim verisimile est credidisse regem, Catholicorum aliquem cultum, soli vero Deo debitum, Pontifici tribuere? Si autem nomine Dei solum significetur is, qui singulari modo aut Deum repræsentat, aut ejus excellentiam participat, juxta Scripturæ phrasim, et Christi explicationem dicentis: *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est*, quid reprehenduntur Catholici, quod Dei Vicarium debito honore colant ac venerentur? Item non est verisimile in mentem regis venisse, universa verba Pontificis sacram Scripturam a Catholicis reputari, cum ignorare non debeat sacros Theologos, ipsas etiam Conciliorum et Pontificum definitiones sacram Scripturam esse, negare. Quanquam in veritatis certitudine æquiparari tam constanter quam verissime doceant; non de omnibus verbis Pontificis, sed de his quæ, universam Ecclesiam ex cathedra docendo, definit. De quo puncto aliquid in superioribus tactum est, et in I. 3 non nihil addemus. Hæc igitur obiter dicta sint, ut intelligatur quam pertinax odium et inveterata rabies in Romanum Pontificem diuturnitate schismatis Anglicana pectora occupaverit.

9. *Plures hæreses post Henricum VIII Angliam occuparunt*.— Ex hoc autem odio secuta est illa mentis cæcitas, quam Augustinus descripsit, qua fit ut altissimum et lucidissimum Ecclesiæ montem secta Anglicana non videat, sed in illum potius faciem impingat. Unde etiam factum est ut, regula et directione Catholicæ Ecclesiæ Anglia destituta, ad synagogas hæreticorum diverterit. Nec enim novam condere illi fuit necessarium, quia eo tempore hæreses innumeræ Septentrionem occupare cœperant, et sicut cancer serpebant, nullamque occasionem eas introducendi fidei hostes omitebant. Atque ita, ut cap. 1 relatum est, post Heurici mortem, contra ejus declaratam voluntatem, Eduardi regis tempore Zvingliana hæresis in regno prævaluit. Postea vero tempore Elisabethæ Calvinismus introductus est, idemque usque in hunc diem,

vel omnino, vel majori ex parte perseverat; nam perfecta stabilitas vel conformitas in hujusmodi sectis durare non potest, ut in superioribus probatum est. Compertum est autem Calvinum magnum hæresiarcham fuisse, ejusque sectam hæresim esse; ergo dubitari non potest, sectam Anglicanam, quæ Calviniana est, sive pura, sive mista ex aliis erroribus, hæresim esse, omnesque, illam pertinaciter sequentes, hæreticos esse. Solum superest ut probemus, Calvinianam sectam hæresim esse: hoc autem duobus modis in sequentibus ostendemus, tum respondendo ad ea quæ in sua præfatione rex Jacobus affert in excusationem sui lapsus in hæresim; tum refellendo ea quæ in accusationem Ecclesiæ Catholicæ objicit; quot enim articulos accusationis opponit, tot suæ sectæ errores prodit.

10. *Ex signis hæresum, quæ a Patribus traduntur, Calvinianam sectam hæresim esse, ostenditur*.— *Primum signum*.— *Secundum*.— Prius vero in fine hujus capituli idem ostendere libuit, omnia signa hæresis, quæ a Patribus traduntur, in universa Protestantium secta breviter indicando. Primum signum est origo infecta, vel per superbiam: *Nam una mater superbia omnes hæreses genuit*, ut Augustinus, lib. de Pastoribus, cap. 8, dixit; vel *per invidiam*, quæ (ut scripsit Chrysostomus, hom. 7 in Ep. ad Rom.) *hæreses peperit*; vel *per aviditatem cumulande pecuniæ* (ut dixit Basilius, in 5 c. Isaia); vel per alia vitia, quæ Paulus late enumerat, 2 Timot. 3, ibi: *Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, etc.*, usque ad illud: *Homines corrupti mente, et reprobi circa fidem*. Talem fuisse Lutherum, et per ambitionem et invidiam defecisse a fide, notum est, et in historiis illius temporis legi potest; Calvinum autem simili elatione, et morum improbitate excelluisse, testes sunt plures¹, quos Prateolus, l. 3, verb. *Calvinus*, commemorat. Secundum signum est supra tactum, discordiæ et separationis ab obedientia Romanæ Sedis, quod sæpe in suis Epistolis Cyprianus observat, ut paulo antea retuli; et Augustinus, l. 2 contra Petil., c. 51 et 72, Donatistas maxime reprehendit, quod in cathedram Romanam et Apostolicam blasphemarunt, in quo maxime novi sectarii eos imitantur, et excedunt.

11. *Tertium signum*.— Tertium sit inconstantia et divisio doctrinæ, nihil est enim

¹ Echius, in Actis Lutheri; Surius in Compendio; Sander., de Visib. mon., l. 7.

magis fidei certitudini, et veritati contrarium. De qua re satis in superioribus dictum est. Nunc vero adjungam egregia verba Basilii, in c. 5 Isai., ubi, cum dixisset hæreticos videri sibi sapientes, et alios antecellere, subjungit: *Eam ob rem referta sunt omnia sententiis inter se pugnantibus, et iis qui dogmata tradant, reclamantia suismet auctoribus; quando singuli quique suo dogmati tuendo obstinatius insistunt, et quæ diversæ partis sunt placita, perrumpunt vi, ut evertant et confitent acerrima verborum velitatione.* Et epist. 82, in fine: *Nunquam eisdem verbis contenti stabiles persistunt.* De eadem re late Athanas., Epist. de Decret. contra Arian. hæresim, in principio, et Orat. 4 contra Arian., circa principium, ubi inter alia inquit: *Dum perpetuo scribunt, suamet ipsi immutantes, incertam suam fidem, vel potius certam suam infidelitatem, dementiaque ostendunt.* Quibus consonant verba Hilarii, lib. 3 de Trinit., circa principium: *Hæretici contra Ecclesiam veniunt, sed dum hæretici omnes se invicem vincunt, nihil tamen sibi vincunt.* Similiter et optime auctor Imperf., homil. 20 in Mat.; et Tertull., in Præscript., c. 40. Hanc autem inconstantiam in Luthero, Calvino, et sequacibus maxime inventam esse, notarunt sæpe Doctores Catholici, præsertim Cardinalis Bellarm., in suis Controversiis, et late quam plurima congerens Coccius, l. 8 sui Thesauri, art. 7, 8, 9 et 10; et Salmer., tom. 1, ad epist. Pauli, in Prolegom., disp. 6, refert, Saxoniam ducem dicere solitum esse, se quidem nosse quid præsentis anni sui crederent; quid autem sequenti anno credituri essent, ignorare. Atque hanc mutationem in Protestantibus Angliæ inventam esse, credibile est; quia tamen mihi exploratum non est, id non affirmo, nec necessarium est, satis est enim quod adhæreant doctrinæ, quæ cum illa instabilitate inceptit, nam in vera fide non est *est et non*, sed est tantum *est*, ut dixit Paulus, 2 Corinth. 1.

12. *Quartum signum.* — Quartum signum, et in Protestantibus fortasse maximum est, jactare verbum Dei, corrumpendo et mutilando illud, de quo etiam multa diximus. Singulariter vero hæreticorum jactantiam de verbo Dei describit Vincent. Lirin., c. 35 et 37. Elationem vero et deceptionem in illud exponendo, accusant Basilii proxime citatus, et Athanas., orat. 1 et 2 contra Arian., et orat. in id, *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*, circa finem; Nazianz., orat. 51, seu ep.

1 ad Cleodoni.; item epist. 46 ad Nectarium. Rursus orat. 36, alias 2, de Filio, et 4 de Theolog., in princip., et deinceps in orat. 37, post medium; et optime orat. 42, indicat modum, quo solent hæretici verbum Dei infideliter vel diminue allegare, dicens: *Tu ea quidem, quæ minuunt atque extenuant, profers; quæ autem efferunt, præteris; atque id quidem expendis, quod passus sit; quod autem sponte, non adjungis.* Plura Aug., lib. 7 Genes. ad Litter., c. 9, et de Unitat. Eccles., c. 12 et 13, et lib. 2 contra litter. Petil., cap. 61; Hilar. optime, lib. 2 de Trinit., in princip.; Hieronym., Isai. 4, et Galat. 1. De mutilatione autem Scripturarum eos irridet sæpe Augustinus contra Donatistas, et optime ac generaliter Tertullianus, de Præscript., cap. 17.

13. *Quintum.* — *Sextum.* — *Septimum.* — *Octavum.* — Quintum signum, omnium evidentissimum, et hæresim apertam involvens, est contemnere Ecclesiam Catholicam, eique errorem tribuere, negando esse Catholicam, sibique hanc vocem attribuendo. De quo videri potest Lirin., c. 26; et August., lib. de Unit. Eccles.; multaque sunt in superioribus dicta, et simul est ostensum quam sit hoc proprium Protestantium, et Anglicanæ sectæ. Sextum ad hoc consequens est, Concilii non acquiescere, ex Athanas., Orat. 1 cont. Arian., parum a princip. Et perinde esse censeo, quædam Concilia sua sponte admittere, alia vero respuere, quia non ipsi acquiescunt Conciliis, sed potius inter illa dijudicant, eaque suo arbitrio approbant vel reprobant. Septimum huic affine est, Patrum auctoritatem contemnere, in quo liberrimus fuit Calvinus, qui etiam ausus est Patres Pharisæis comparare, sicut olim fecerunt Donatistæ, apud Augustinum, lib. 2 contra litter. Petil., cap. 61. Octavum signum superioribus consentaneum est, proprio spiritu duci, sive humano, sive satanico angeli tenebrarum transfigurantis se in angelum lucis. Unde apposite Hilarius, lib. 1 de Trinitat., hæreticos dicit *esse sibi arbitros religionis, cum religionis opus in solo obedientiæ esset officio*, ubi alludere videtur ad illud Pauli: *Captivantes intellectum*, etc. Et lib. 2, in principio, de eisdem ait, *pro voluntatis suæ sensu verba Dei interpretari.* Et multa similia habet lib. 3, parum a principio. Et sæpe Tertullianus, de Præscriptionibus. Aliaque multa in superioribus adduximus.

14. *Nonum signum.* — *Decimum.* — *Unde-*

cimum. — *Duodecimum.* — Nonum signum hæreticæ temeritatis est, fucata eloquentia cum præcipitatione et nimia loquendi libertate. De quo Nazianz., orat. 33, in princip., sic inquit: *Hi vero utinam sicut linguam volubilem habent, atque in nobilioribus ac probatoribus verbis insectandis acrem et vehementem, sic etiam in agendo nonnihil saltem, aut etiam æque, operam collocarent. Id quod si facerent, minus utique cavillatores essent, nec tam absurde atque insolenter in verbis, perinde atque in aleæ ludo versarentur.* De illorum autem in dicendo præcipitatione, legi potest Gregor., lib. 7 in Job, c. 2. Decimum signum potest esse novitas, antiquæ doctrinæ contraria, seu per defectionem ab antiqua fide; de quo supra dictum est, et videri potest Chrysost., hom. 47 in Matt.; Tertull., de Præscrip., cap. 3, et alii Patres exponentes illud 1 Joan. 2: *Ex nobis exierunt.* Undecimum sit nominis catholici amissio, et nova ab auctore denominatio, de quo et aliis similibus multa in superioribus. Addam vero hic duodecimum et ultimum, a Tertulliano, in Præscr., c. 41, traditum, conversationis ipsorum hæreticorum, quam ipse ibi late describit, et *futilem ac terrenam* esse dicit. Inter alia vero illa maxime verba notanda sunt: *Ordinationes eorum temerarie, leves, inconstantes; nunc neophytos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius; hodie diaconus, qui cras lector; hodie presbyter, qui heri laicus; nam et laicis sacerdotalia munera injungunt.* Hæc igitur signa breviter recensui, ut cum Protestantium moribus, et statu rei Anglicanæ conferri possint, nam si id prudenti consideratione fiat, nemo dubitare poterit quin secta illa hæresis aperta sit, ac subinde professores ejus hæretici.

CAPUT XXIII.

ANGLICANUM SCHISMA PERTINACITER SECTANTES, NEQUE AB HÆRESI, NEQUE AB HÆRETICORUM NOTA EXCUSARI POSSE.

1. *Rationes, quibus rex ab hæresis nota se liberare conatur, proponuntur.* — *Prima.* — Adversus ea quæ in superiori capite dicta sunt, procedere possunt rationes, quibus rex in sua Præfatione ab hæresis crimine se pur-

gare contendit, ideoque quanti ponderis illæ sint, diligenter inquirendum est. Et prius quidem in p. 39 et 40, negat, se esse apostatam; deinde contendit neque hæreticum dici posse; verum hæc a nobis melius immutato ordine tractabuntur. Quod ergo hæreticus proprie dici non possit, etiam ex Catholicorum regulis, pag. 40, probat imprimis his fere verbis: *Cum patrem, paternumque avum idem de fide sentientes habuerim, et in Catholicorum Ecclesia nunquam fuerim, etiam ex ipsorum regulis proprie hæreticus dici non possum.* Secundo, ita virtute argumentatur: Licet Catholicorum ritibus ablatus sim, et ab illis in religione dissentiam, hæreticus dici non possum, quia de baptismi substantia nulla est inter nos lis, neque ulla in hoc doctrinæ capite controversia, cum omnes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti baptizemur. Tertiam, et potissimam rationem, quam late ipse proponit, ita summatim colligimus. Rex Angliæ Scripturis sanctis eam fidem adhibet, quæ a Christiano homine debetur, et in tria symbola fidei libenter jurat, primaque quatuor Concilia generalia tanquam catholica et orthodoxa veneratur et recipit, et quidquid ad salutem necessarium quadringentis post Christum annis unanimi consensu Patres statuerunt, reprehendere non audet, sed vel idem sentit, aut obmutescit; ergo non potest jure censerī hæreticus, nisi forte (ait pag. 62) ab his, qui pro Deo Papam colunt, eumque sic habent ut scripturam loquentem, ut neque hæresim aliter definiant, quam opinionem quamcumque in causis fidei decisioni Papali contrariam.

2. Hæc sunt quæ ad suam defensionem rex adducit, et licet in ultima ratione totum excusationis suæ pondus constituat, aliasque obiter attingat, nullam tamen prætermittendam duximus, ut et ipsi regi et legentibus omnibus plenius satisfaciamus, nihilque intactum relinquere videamur. Prius vero propter verba regis ultima duo declaranda sunt. Primum, quid sit hæresis, quidve ad illam constituendam sufficiat; secundum, quis sit proprie hæreticus, et quando consensus in aliquem errorem hominem hæreticum constituat. Utramque ex his quæstionibus attingit Augustinus: priorem, in epist. ad Quodvult-Deum, præambula ad libr. de Hæresibus; et posteriorem, in Præfat. ad eundem librum; et utramque definire dicit esse difficile, promittitque in altera illius operis parte inquirere, quomodo sit definiendus hæreticus; il-